

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátu složeném z předsedkyně JUDr. Marie Žiškové a soudců JUDr. Lenky Kaniové a JUDr. Filipa Dienstbiera v právní věci žalobce: **M. T.**, proti žalovanému: **Ministerstvo vnitra, Odbor azylové a migrační politiky**, se sídlem poštovní schránka 21/OAM, Praha 7, o žalobě proti rozhodnutí žalovaného ze dne 1. 9. 2016, č. j. OAM-620/ZA-ZA11-ZA08-2016, v řízení o kasační stížnosti žalobce proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 10. 11. 2016, č. j. 4 Az 58/2016 – 19,

takto:

I. Návrh žalobce na ustanovení zástupce **se zamítá.**

II. Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 10. 11. 2016, č j. 4 Az 58/2016 – 19, **se zrušuje** a věc **se vrací** tomuto soudu k dalšímu řízení.

Odůvodnění:

I. Vymezení věci

[1] V řízení o žalobě proti výše uvedenému rozhodnutí žalovaného požádal žalobce o ustanovení zástupce z řad advokátů, neboť špatně mluví česky, nezná české zákony a advokáta potřebuje, aby mohl svou žalobu doplnit. Městský soud zaslal žalobci formulář *„Potvrzení o osobních, majetkových a výdělkových poměrech“* a vyzval jej, aby formulář do 15 dnů vyplnil a zaslal soudu zpět.

[2] Žalobce následně dne 21. 10. 2016 městskému soudu doručil vyplněné prohlášení, ve kterém uvedl údaje o své manželce a dále že nemá práci, neboť podle zákonů České republiky nemůže pracovat. Nemá ani jakékoliv další příjmy či majetek větší hodnoty. Nájemné hradí formou úklidu.

[3] Městský soud v záhlaví uvedeným usnesením žalobcův návrh na ustanovení zástupce zamítl. Uvedl, že pro ustanovení zástupce účastníkovi musí být v souladu s § 35 odst. 8 zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní (s. ř. s.) splněny dvě podmínky: 1. jde o účastníka, u něhož jsou dány předpoklady pro osvobození od soudních poplatků, 2. je to nezbytně třeba k ochraně jeho zájmů. Právě za účelem prokázání první podmínky požadoval soud vyplnění prohlášení. S odkazem na rozsudky Nejvyššího správního soudu ze dne 2. 11. 2015, č. j. 6 As 220/2015 - 18, a ze dne 2. 11. 2015, č. j. 6 As 220/2015 - 14, konstatoval, že nejsou splněny podmínky pro to, aby žalobci mohl být soudem ustanoven zástupce, neboť žalobce sám soudu nesdělil úplné a pravdivé informace, ze kterých by bylo možné posoudit jeho materiální situaci. Dle soudu není totiž z prohlášení zřejmé, z jakých prostředků hradí stěžovatel náklady spojené s ubytováním a své životní potřeby. Opomněl také uvést vyživovací povinnost ke své nezletilé dceři.

II. Kasační stížnost

[4] Žalobce (stěžovatel) v kasační stížnosti namítá, že nepracuje, protože podle zákonů České republiky nesmí pracovat, manželka dosud také nepracuje. Z práva na spravedlivý proces zakotveného v čl. 36 a následujících Listiny základních práv a svobod vyplývá stěžovatelovo právo na obhajobu a na tlumočníka.

[5] Zároveň žalobce požádal Nejvyšší správní soud o ustanovení advokáta a tlumočníka, aby mohl svou kasační stížnost doplnit.

III. Právní hodnocení Nejvyššího správního soudu

[6] Nejvyšší správní soud posoudil kasační stížnost jako přípustnou a včasnou. Napadené usnesení městského soudu přezkoumal v rozsahu uplatněných kasačních důvodů (§ 109 odst. 3 a 4 s. ř. s.), neshledal přitom vady, k nimž by musel přihlédnout z úřední povinnosti.

[7] Nejprve se soud zabýval stěžovatelovu žádostí o ustanovení advokáta pro řízení o kasační stížnosti. Zastoupení advokátem ve smyslu § 105 odst. 2 s. ř. s. není v nynějším řízení nutné, s ohledem na jeho specifické okolnosti. Předmětem přezkumu totiž není rozhodnutí krajského soudu o návrhu ve věci samé (o žalobě), či o jiném návrhu, jehož podání je spojeno s poplatkovou povinností [§ 1 písm. a), § 2 odst. 2 písm. b) a § 4 odst. 1 písm. d) zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích] (srov. usnesení rozšířeného senátu ze dne 9. 6. 2015, č. j. 1 As 196/2014 – 19, č. 3271/2015 Sb. NSS, bod 29). Zároveň dle soudu je předmětem řízení o kasační stížnosti natolik jednoduchá otázka, že k ochraně práv stěžovatele není advokáta nezbytně třeba (srov. § 35 odst. 8 s. ř. s.). Proto soud žádost stěžovatele o ustanovení advokáta výrokem I. tohoto rozsudku zamítl.

[8] Kasační stížnost je důvodná.

[9] Podle § 36 odst. 3 s. ř. s. *„[ú]častník, který doloží, že nemá dostatečné prostředky, může být na vlastní žádost usnesením předsedy senátu zčásti osvobozen od soudních poplatků. Přiznat*

účastníkovi osvobození od soudních poplatků zcela lze pouze výjimečně, jsou-li pro to zvlášť závažné důvody, a toto rozhodnutí musí být odůvodněno. Dospěje-li však soud k závěru, že návrh zjevně nemůže být úspěšný, takovou žádost zamítne."

[10] Nejvyšší správní soud v prvé řadě uvádí, že při rozhodování o přiznání osvobození od soudních poplatků je nutno vycházet z toho, že „*§ 36 odst. 3 s. ř. s. stanoví výjimku z pravidla - soudní poplatky jsou účastníci řízení z dobrých důvodů (zejména kvůli omezení podání k soudům na ta, která jsou vskutku vážně míněna, a kvůli částečnému krytí nákladů na fungování justice) zásadně povinni platit a pouze výjimečně mají být od této povinnosti osvobozeni*" (usnesení rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu ze dne 27. 5. 2010, č. j. 1 As 70/2008 - 74, publ. pod č. 2099/2010 Sb. NSS).

[11] Současně při posuzování návrhu na osvobození od soudních poplatků bere Nejvyšší správní soud v potaz účel institutu osvobození. Tímto účelem je ochrana práv účastníka řízení, pokud by mu mohla vzniknout vážná újma na jeho právech kvůli nedostatku finančních prostředků, který by mu v důsledku neschopnosti zaplatit soudní poplatek bránil účinně chránit jeho práva v řízení před soudem. Smyslem tohoto institutu není kompenzovat navrhovateli finanční zátěž spojenou se soudním řízením, ale zajistit přístup k soudu. Navrhovatel žádající o osvobození od soudních poplatků proto musí v prvé řadě osvědčit, že jsou v jeho případě splněny zákonem stanovené předpoklady. Důkazní břemeno o tom, že jsou shora uvedené předpoklady splněny, nese navrhovatel (viz např. usnesení rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu ze dne 24. 8. 2010, č. j. 1 As 23/2009 - 95, publ. pod č. 2163/2011 Sb. NSS).

[12] Dále judikatura konstantně uvádí, že „*(p)ovinnost doložit nedostatek prostředků je jednoznačně na účastníkovi řízení, který se domáhá osvobození od soudních poplatků (§ 36 odst. 3 s. ř. s.). Pokud účastník tuto povinnost nesplní, soud výdělkové a majetkové možnosti sám z úřední povinnosti nezjišťuje*" (srov. usnesení Nejvyššího správního soudu ze dne 25. 1. 2005, č. j. 7 Azs 343/2004 - 50, publ. pod č. 537/2005 Sb. NSS).

[13] Přestože soud nezjišťuje z úřední povinnosti majetkové poměry účastníka a důkazní břemeno o tom, že jsou předpoklady pro osvobození splněny, nese navrhovatel, při posuzování, zda jsou uvedené předpoklady splněny, nemůže soud zůstat zcela pasivní (srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 23. 7. 2012, č. j. 8 As 64/2012 – 12). Rovněž lze odkázat na rozsudek ze dne 24. 9. 2008, č. j. 1 As 63/2008 - 34, podle něhož povinnost doložit nedostatek prostředků je sice na účastníkovi řízení, a nikoli na soudu, avšak pokud z předložených důkazů není možné dostatečně posoudit majetkové a sociální poměry žadatele a ověřit si jeho tvrzení, měl by soud žadatele poučit v tom smyslu, jakým způsobem může svá tvrzení prokázat, aby v řízení neutrpěl újmu.

[14] Ve stěžovatelově věci jsou pak podstatné též závěry uvedené v rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 24. 7. 2015, č. j. 2 As 153/2015 – 27. V něm soud dovodil, že *tvrdí-li účastník řízení před správním soudem pro účely rozhodnutí o žádosti o osvobození od soudních poplatků, že nemá dostatečné prostředky, avšak existují-li pochyby o pravdivosti účastníkova tvrzení, je na soudu, aby si, pokud možno v součinnosti s účastníkem, dalším šetřením učinil co možná nejpřesnější obraz o tom, jaké jsou skutečné majetkové poměry účastníka.*"

[15] V nyní posuzované věci takové pochyby vyvstaly, s ohledem na shora zmíněnou judikaturu však nebylo namístě žádost o osvobození od soudních poplatků pro nevěrohodnost předložených údajů zamítnout. Je totiž představitelné, že stěžovatel v době, kdy vyplňoval za účelem posouzení své žádosti prohlášení, skutečně neměl žádné příjmy. Soud, pokud jeho tvrzení neuvěřil, se měl pokusit v součinnosti s ním tyto nejasnosti spočívající v nerovnosti příjmů a výdajů jeho domácnosti odstranit a stěžovatele vyzvat, aby prokázal, z jakých prostředků hradí své výdaje, případně aby prokázal, že fakticky nedisponuje žádnými prostředky.

[16] Pokud by dokazování v tomto ohledu směřovalo k prokázání „negativní“ skutečnosti, tedy nemajetnosti stěžovatele, lze na něj klást jen takové důkazní břemeno, které může s vynaložením přiměřeného úsilí unést. To znamená, že po stěžovateli je možno požadovat, aby poskytl soudu úplný a tak důkladný přehled svého majetku, jaký jen je s ohledem na svoji aktuální situaci schopen sestavit, a aby přesvědčivě vyvrátil či alespoň zpochybnil konkrétní podezření o tom, že ve skutečnosti určitým majetkem disponuje.

IV. Závěr a náklady řízení

[17] Z uvedených důvodů proto Nejvyšší správní soud podle § 110 odst. 1 věty první s. ř. s. napadené usnesení zrušil a věc vrátil městskému soudu k dalšímu řízení. V něm bude podle § 110 odst. 4 s. ř. s. soud vázán vysloveným právním názorem Nejvyššího správního soudu. Městský soud v novém rozhodnutí rovněž rozhodne o nákladech řízení o této kasační stížnosti (§ 110 odst. 3 věta první s. ř. s.).

P o u č e n í : Proti tomuto rozhodnutí **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 19. ledna 2017

JUDr. Marie Žišková
předsedkyně senátu